

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री गिरीश चन्द्र लाल
माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ

फैसला

०६९-CR-१०६५

मुद्दा : करकाप ।

जिल्ला सप्तरी, जमुनी मधेपुरा गा.वि.स., वडा नं. ९ बस्ने गगनदेव यादव१ } पुनरावेदक
प्रतिवादी
विरुद्ध

जिल्ला सप्तरी, जमुनी मधेपुरा गा.वि.स., वडा नं. ९ बस्ने बद्री नारायण शाह१ } विपक्षी
वादी
सुरु तहमा फैसला गर्ने : माननीय न्यायाधीश श्री धन सिंह महारा

सप्तरी जिल्ला अदालत ।

पुनरावेदन तहमा फैसला गर्ने : माननीय न्यायाधीश श्री बलराम विष्ट

माननीय न्यायाधीश श्री टेकराज नेपाल

पुनरावेदन अदालत, राजविराज ।

पुनरावेदन अदालत, राजविराजबाट मिति २०६९/३/२५ मा भएको फैसला उपर यस
अदालतमा न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९(१) बमोजिम पुनरावेदन परेको प्रस्तुत मुद्दाको
संक्षिप्त तथ्य र ठहर यस प्रकार छ :

विपक्षी प्रतिवादीले म सँग रु. ३१,०००/- कर्जा लिएको र नतिरेकोले निज उपर मैले
दायर गरेको दे.नं. २७७६ को लेनदेन मुद्दा विचाराधीन अवस्थामा रहेको छ । सोही मुद्दाको
रिसइवीले २०६६ साल श्रावण २४ चौविस गते दिनको अं. ११ बजेको समयमा म आफ्नो कामले
राजविराज आई किनमेल सकी घर फर्की रहेको अवस्थामा बाटोमा यी प्रतिवादी गगनदेव यादव
र नचिनेका ५/६ जना मानिसहरु समेत भई करकापसँग लेखी राखेको भरपाईमा जबरजस्ती

सहीछाप गराई अन्याय गरेकोले उक्त करकापसँग गराएको कागजलाई बदर वातिल गरी प्रतिवादीलाई सजाय समेत गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको फिराद पत्र ।

विपक्षीसँग मैले करकापसँग कुनै पनि भरपाई गराएको छैन । वादी दावी भुट्टा हो । विपक्षी वादीले म बाट रु. ५४,८०१/- बुझी लिई पंचहरुको रोहवरमा भरपाई गरी दिएका छन् । विपक्षीले जम्मा ४ थान ल्याप्चे लगाएको भनेकोमा ७ थान ल्याप्चे लागेको भरपाई मैले पेश गरेको छु । भरपाईको प्रकृतिबाटै विपक्षीले भनेको भरपाई यो होइन भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिउत्तर पत्र ।

मलाई देखाईएको भरपाई मिति २०६६/४/२४ गते विपक्षी प्रतिवादीले करकापसँग गराएको भरपाई हो भन्ने समेत व्यहोराको वादीले अ.ब. ७८ नं. बमोजिम गरेको बयान ।

वादीले गरेको बयान भुट्टा हो मैले वादीलाई करकापसँग भरपाई गराएको होइन साक्षीहरुको सामुन्नेमा रुपैयाँ बुझी वादीले स्वेच्छाले गरी दिएको भरपाई हो भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी गगनदेव यादवले गरेको प्रतिउत्तर बयान ।

सुरु अदालतको आदेशानुसार वादीका साक्षी रामकान्त साह र प्रतिवादीको साक्षी राजेश कुमार यादवले गरेको बकपत्र मिसिल सामेल रहेको छ ।

म समेतको रोहवरमा वादीले प्रतिवादीबाट रुपैयाँ बुझी भरपाई गरी प्रतिवादीलाई दिएको हो, उक्त भरपाईमा वादीका ससुरा रसिलाल साह पनि साक्षी बसेका छन् भन्ने समेत व्यहोराको अ.ब. १३९ नं. बमोजिम बुझिएका राजेश कुमार यादवले गरेको बयान ।

वादीले हाम्रो सामुन्नेमा प्रतिवादीबाट रुपैयाँ बुझी लिई भरपाई गरी दिएका हुन्, उक्त लिखत मैले वादी प्रतिवादी तथा साक्षीहरुको रोहवरमा लेखेको हुँ भन्ने समेत व्यहोराको अ.ब. १३९ नं. बमोजिम बुझिएका हरिनारायण यादवले गरेको बयान ।

मिति २०६६/४/२४ गते बजारबाट सिरहा रोड हुँदै आफ्नो घर तर्फ जाँदै गर्दा गगनदेव यादव समेत भई उक्त भरपाईमा डरधम्की देखाई साक्षी बसाइएको हो, त्यो ठाउँमा लेनदेन पनि भएको होइन कारकापबाटै मलाई साक्षी बसाएको हो भन्ने समेत व्यहोराको रसिलाल साहले गरेको बयान ।

वादीले आफ्नो दावीलाई निःसन्देह रुपमा प्रमाणित हुने कुनै पनि प्रमाण गुजार्न नसकेकाले वादी दावी बमोजिमको भरपाई करकापबाट तयार भएको देखिन आएन । तसर्थ करकापबाट

भरपाई तयार भएको प्रमाणित नहुँदा वादी दावी पुग्न सक्तैन । प्रतिवादीले फिराद दावीबाट फुर्सद पाउने ठहर्छ भन्ने सप्तरी जिल्ला अदालतको मिति २०६८/२/२३ को फैसला ।

विपक्षीले सुरु जिल्ला अदालतमा दायर भएको लेनदेन मुद्दामा मिति २०६६/३/१ मा प्रतिउत्तरपत्र फिराउदा एक पटक लेनदेन गरेको, सो लेनदेन वादीसँग फछ्यौट भई निजसँग कुनै लेनदेन रकम तिर्न बाँकी छैन भनी उल्लेख गरेको भए पनि विवादित भरपाईको मिति २०६६/३/२५ उल्लेख भएको छ । प्रतिउत्तर पत्र परी सके पश्चात विवादित भरपाई खडा भएको, प्रतिवादीले अधिबाट तयार गरी राखेको भरपाई कागजमा सही छाप गराएको भन्ने वादी दावीलाई प्रतिवादीको प्रतिउत्तर पत्र र साक्षी समेतले पुष्टि गरी रहेको हुँदा सुरु जिल्ला अदालतले उक्त करकापबाट गराएको भरपाईलाई बदर गरी वादी दावी बमोजिम साँवा ब्याज भरी पाउने गरी फैसला गर्नु पर्नेमा सो नगरी वादी दावी नपुग्ने गरी भएको उक्त फैसला बदर गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको वादी बट्टी नारायण साहले पुनरावेदन अदालत राजविराजमा दायर गरेको पुनरावेदन पत्र ।

यसमा मिति २०६६/३/१ मा प्रतिउत्तर लगाउदा विपक्षी वादीसँग कुनै लेनदेन कारोवार छैन भनी उल्लेख गरे तापनि मिति २०६६/३/२५ को रकम बुझाएको भरपाई पेश गरेको पाइँदा सोही कारणले सुरु फैसला फरक पर्न सक्ने देखिँदा छलफलका लागि मुलुकी ऐन, अ.ब. २०२ नं. बमोजिम प्रत्यर्थी भिकाई हाजीर भए वा म्याद नाघेपछि नियमानुसार पेश गर्नु भन्ने पुनरावेदन अदालत राजविराजको आदेश ।

विपक्षी पुनरावेदकले म उपर लेनदेन मुद्दा चलाउँदाकै क्रममा म प्रत्यर्थीले निजसँग एक पटक लेनदेन कारोवार भएकोमा सो लेनदेन फछ्यौट भै सकी तिर्न बुझाउन बाँकी नरहेको अवस्थामा निजको जिम्मा रहेको कागजलाई आधार बनाई म प्रत्यर्थी उपर लेनदेन मुद्दा दायर गरेकोमा पुनः २०६६/३/२५ मै गाउँ घरमै विपक्षी पुनरावेदकको घरमा समाज बसी छलफल हुँदा वास्तविक लेनदेन अंक (रु. १५,०००/-) लाई विपक्षीले अस्वीकार गरी कपाली तमसुकको रु. ३१,०००/- को अंकलाई मात्र मान्ने कुरा गरेपछि सोही विषयमा सहमती भई विपक्षीले मबाट रु. ५४,८०१/- को हरहिसाब चुक्ता बुझी लिई साक्षी एवं स्थानीय भलादमीहरु समेतको रोहवरमा राजी खुशीका साथ रकम बुझेको भरपाई समेत गरी दिएका हुन् । उक्त भरपाईमा निज बट्टी नारायणका आफ्नै ससुरा रसिलाल साह समेत साक्षी बसेका छन् उक्त कुरालाई १३९ नं. बमोजिम कागज गर्ने अन्तर साक्षी हरि नारायण यादव (लेखक) महेन्द्र यादव र मेरा साक्षी

राजेशकुमार यादव समेतले राजीखुशीका साथ वादीले रकम बुझी भरपाई गरी दिएका हुन् भन्ने खुलाई बयान समेत गरी दिएका छन् । यसरी सम्पूर्ण वास्तविक तथ्यलाई आत्मसात गरी वादी दावी नपुग्ने गरी भएको सुरु फैसला कानून सम्मत हुँदा सोही फैसला सदर गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रत्यर्थीको लिखित प्रतिवाद ।

प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादीले मसँग कर्जा लिएको रकम नतिरेकाले निज उपर सा.दे.नं. २७६७ को लेनदेन मुद्दा दायर गरी विचाराधीन रहेको अवस्थामा मुद्दा दिएको रिसइवीले निज गगनदेव यादव समेतका ५/६ जना मानिसहरु भई अधिबाटै लेखी राखेको भरपाईमा करकापसँग सहीछाप गराएको भन्ने वादी दावी देखिन्छ । वादीका साक्षी रमाकान्त साहले सावाँ ब्याज बुझाएको सम्बन्धमा हल्ला भएको सुनेको भनी बकपत्र गरी दिएको पाइन्छ । यसै गरी अ.ब. १३९ नं. बमोजिम बुझिएका भरपाईका अन्तरसाक्षी रसिलाल साहले आफ्नो बयानमा विवादित भरपाईमा प्रतिवादी समेतले आफूलाई जबरजस्ती सहीछाप गराएको भनी उल्लेख गरी दिएका छन् । प्रतिवादीले एकातर्फ मिति २०६६/३/१ मा लेनदेन मुद्दामा प्रतिउत्तर लगाउँदा वादीसँग कुनै लेनदेन कारोवार छैन भनी उल्लेख गरेका छन् भने अर्का तर्फ मिति २०६६/३/२५ को रकम बुझाएको भरपाई पेश गरेको देखिन्छ । प्रतिउत्तर पर्नु अघि वादीसँग कुनै लेनदेन कारोवार नै नगरेको भए उक्त मितिको रकम बुझाएको भरपाई पेश गर्न सक्ने अवस्था नै आउँदैन । तसर्थ प्रतिवादीले अधिबाट तयार गरी राखेको भरपाईमा करकापबाट सहीछाप गराएको देखिन आउँछ । यसरी करकापबाट गराएको भरपाईलाई कानूनी मान्यता दिन नमिल्ने हुँदा वादी दावी बमोजिम प्रतिवादीले करकाप गरेको ठहर्‍याउनु पर्नेमा करकाप गरेको नठहर्ने गरी सप्तरी जिल्ला अदालतबाट भएको मिति २०६८/२/२३ को फैसला मिलेको नदेखिँदा उल्टी हुने ठहर्छ भन्ने पुनरावेदन अदालत राजविराजको मिति २०६९/३/२५ को फैसला ।

पुनरावेदन अदालत राजविराजको फैसलामा चित्त बुझेन । म प्रतिवादी पुनरावेदकले २०६६/३/१ मा प्रतिउत्तर फिराउँदा उक्त प्रतिउत्तरपत्रको प्रकरण २ मै “विपक्षी वादीबाट म प्रतिवादीले एक पटक लेनदेन गरेको थिएँ” भनी प्रष्ट खुलाई प्रतिउत्तर फिराएको छु । निजसँग उक्त लेनदेन फछ्यौट गरेको कुरा समेत उल्लेख गरेको छु । मैले मिति २०६६/६/२१ मा सप्तरी जिल्ला अदालतमा बयान गर्दा पनि निज वादीसँग नगद रु. १५,०००/- रकम लिई रु. ३१,०००/- को कागज गरेको व्यहोरा उल्लेख गरेको छु । पुनरावेदन अदालत, राजविराजको भ.भ. आदेश पश्चात लिखित प्रतिवाद सहित उपस्थित हुँदा समेत वादी प्रतिवादी एकै समाजका व्यक्ति रही

रु. १५,०००/- को सामाजिक प्रचलनको ब्याज समेत जोडी रकम बुझाई सकेकोमा लिखत फेला नपरी विश्वासकै भरमा छाडी कपाली तमसुक निजकै जिम्मा रहन गएको थियो । निज वादीले पछि बेइमानी नियत राखी हालको अंक (३१,०००/-) को हिसाबले रकम लिने अडान राखी सोही बमोजिम हर हिसाब गरी रकम तिरी बुझाई भरपाई भएको र वादीको ससुरा रसिलाल समेत उक्त भरपाईमा साक्षी बसेको तथ्य समेत देखाई लिखित प्रतिवाद फिराएको कुरालाई पुनरावेदन अदालत, राजविराजले विश्लेषण नै नगरी आत्मगत ढंगले गरेको फैसला त्रुटिपूर्ण छ साथै रसिलाल साह बाहेक १३९ नं. बमोजिम बुझिएका हरिनारायण यादव, महेन्द्र यादव र राजेश कुमार यादव समेतले विपक्षी बट्टी नारायण साहले रकम बुझी लिई भरपाई गरी दिएको व्यहोरालाई सँगै बसी भोगी देखी प्रष्टसँग बयान गरी पुष्टि गरेकोमा उक्त बयान कागजलाई प्रमाणको रोहमा बिल्कुलै उपेक्षा गरी भएको फैसलामा प्रमाण मूल्याङ्कनको गम्भीर त्रुटि रहेको हुँदा पुनरावेदन अदालत राजविराजको उक्त फैसला उल्टी गरी सुरु फैसला बमोजिम इन्साफ पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी गगनदेव यादवले यस अदालतमा दायर गरेको पुनरावेदन पत्र ।

नियम बमोजिम दैनिक पेशी सूचीमा चढी इजलास समक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदन पत्र सहितको मिसिल अध्ययन गरी हेर्दा पुनरावेदन अदालत राजविराजको फैसला मिलेको छ छैन र पुनरावेदकको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्ने हो होइन भन्ने विषयमा नै निर्णय गर्नु पर्ने देखियो ।

निर्णय तर्फ विचार गर्दा मैले यी विपक्षी उपर लेनदेन मुद्दा दायर गरेको कारण सोही रिसइवीले २०६६/४/२४ गते म राजविराज आई किनमेल गरी घर फर्की रहेको समयमा बाटोमा प्रतिवादी गगनदेव यादव र नचिनेका ५/६ जना मानिसहरु समेत मिली अधिबाट लेखी राखेको भरपाईमा जबरजस्ती सहीछाप गराएको हुँदा उक्त कागजलाई बदर गरी प्रतिवादीलाई सजाय समेत गरी पाउँ भन्ने फिराद दावी रहेको देखिन्छ । विपक्षी वादीसँग मैले करकापसँग कुनै पनि भरपाई गराएको छैन, वादीले म बाट रु. ५४,८०१/- बुझी लिई स्वेच्छाले भरपाई गरी दिएको हुँदा वादी दावीबाट फुर्सद पाउँ भन्ने प्रतिउत्तर जिकिर भएको प्रस्तुत मुद्दामा वादीले करकापबाट भरपाई गराएको प्रमाण निसन्देह रुपमा प्रमाणित हुने गरी प्रमाण गुजार्न नसकेकोले वादी दावी पुग्न नसक्ने ठहर्‍याई शुरु सप्तरी जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला उपर वादीको पुनरावेदन अदालत राजविराजमा पुनरावेदन परेकोमा प्रतिवादीले मिति २०६६/३/१ मा लेनदेन

मुद्दामा प्रतिउत्तर फिराउदा वादीसँग कुनै लेनदेन कारोवार छैन भनी उल्लेख गरेका छन् भने अर्कोतर्फ मिति २०६६/३/२५ को वादीलाई रकम बुझाएको भनिएको विवादित भरपाई पेश गरेको देखिदा प्रतिवादीले अधि तयार गरी राखेको भरपाईमा वादीलाई करकापबाट सहीछाप गराएको हुँदा शुरु सप्तरी जिल्ला अदालतको फैसला उल्टी हुने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालत राजविराजबाट फैसला भएको देखिन्छ । सो फैसलामा चित्त नबुझाई अ.बं. १३९ नं. बमोजिम बुझिएका हरिनारायण यादव, महेन्द्र यादव, राजेश कुमार यादव समेतले वादीले प्रतिवादीबाट रकम बुझी स्वेच्छाले हाम्रै अगाडि सहीछाप गरी रकम बुझेको भरपाई गरी दिएका हुन् भनी प्रष्टसँग बयानमा उल्लेख गरेको कुरालाई प्रमाणमा नलिई पुनरावेदन अदालत राजविराजबाट भएको फैसला त्रुटिपूर्ण हुँदा सो फैसला बदर गरी शुरु फैसला नै सदर गरी पाउँ भनी प्रतिवादी गगनदेव यादवको यस अदालतमा न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९(१) बमोजिम भनी पुनरावेदन दायर हुन आएको रहेछ ।

अब, शुरु सप्तरी जिल्ला अदालतले वादी दावी नपुग्ने ठहर्‍याएको फैसला उल्टी गरी मिति २०६६/३/२५ को भरपाई करकापबाट तयार भएको ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत राजविराजबाट भएको फैसला उपर प्रतिवादीको यस अदालतमा पुनरावेदन लाग्न सक्ने हो होइन भन्ने सम्बन्धमा नै सर्वप्रथम विचार गर्नु पर्ने देखियो ।

सो सम्बन्धमा विचार गर्दा पुनरावेदन अदालतले गरेको फैसला उपर यस अदालतमा पुनरावेदन लाग्ने अवस्थाहरुको सम्बन्धमा न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९ मा भएको कानूनी व्यवस्था निम्नानुसार रहेको देखिन्छ ।

सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन लाग्ने : (१) पुनरावेदन अदालतले गरेको फैसला वा अन्तिम आदेश उपर देहायका मुद्दाहरुमा सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन लाग्नेछ :

(क) पुनरावेदन अदालतले शुरु कारवाई र किनारा गरेको मुद्दा,

(ख) दश वर्ष वा सो भन्दा बढी कैदको सजाय भएको मुद्दा,

(ग) तीन वर्ष वा सो भन्दा बढी कैदको सजाय, पच्चीस हजार रुपैयाँ वा सो भन्दा बढी जरिवाना, पचास हजार रुपैयाँ वा सो भन्दा बढी बिगो भएको वा बिगो नखुलेको मुद्दामा सुरु अदालत, निकाय वा अधिकारीले गरेको निर्णय उपर पुनरावेदन अदालतले पुनरावेदनको रोहमा निर्णय गर्दा केही वा पुरै उल्टी भएको मुद्दा ।

२. सर्वोच्च अदालतमा साधक जाहेर भएको मुद्दामा पनि पुनरावेदन लाग्न सक्नेछ ।

न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९ (१)(ग) मा हाल रहेको कानूनी व्यवस्था न्याय प्रशासन सम्बन्धी केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्न बनेको ऐन, २०६७ (नेपाल राजपत्र, खण्ड ६० मिति २०६७/१२/१५ अतिरिक्ताङ्क ३७ मा प्रकाशित) ले न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ मा संशोधन गरी उक्त ऐनको दफा ९(१)(ग) मा भएको व्यवस्थाको सट्टा भएको नयाँ व्यवस्था हो । उक्त ऐन संशोधन हुनु भन्दा अगाडि सो ऐनको दफा ९(१)(ग) मा “सुरु अदालत, निकाय वा अधिकारीले गरेको निर्णय उपर पुनरावेदन अदालतले पुनरावेदनको रोहमा निर्णय गर्दा केही वा पुरै उल्टी भएको मुद्दा” भन्ने प्रावधान रहेको थियो । सो संशोधित व्यवस्थाले सर्वोच्च अदालतको पुनरावेदकीय क्षेत्राधिकारलाई कम गरी पुनरावेदन अदालतको क्षेत्राधिकारलाई सुदृढ र प्रभावकारी बनाई सानातिना मुद्दाहरुमा पुनरावेदन अदालतको निर्णयलाई नै अन्तिम बनाउने न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को उद्देश्य रहेको देखिन्छ । न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९(१)(ग) मा भएको संशोधनबाट पुनरावेदन अदालतले उल्टी वा केही उल्टी गरेका मुद्दाहरुमा पनि सबैमा सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन लाग्न नसक्ने गरी सीमा निर्धारण गरी दिएबाट सर्वोच्च अदालतको पुनरावेदकीय क्षेत्राधिकार घटाउने र पुनरावेदन अदालतको क्षेत्राधिकारलाई सबल बनाई सानातिना मुद्दाहरुमा पुनरावेदन अदालतको फैसलालाई नै अन्तिम बनाउँदै लैजाने विधायिकी मनसाय रहेको उक्त संशोधित व्यवस्थाबाट देखिन्छ ।

प्रस्तुत मुद्दा करकाप मुद्दा भएको र कुनै खास ऐन वा मुलुकी ऐनका कुनै महलहरुमा पनि करकाप मुद्दामा हुने सजायको प्रष्ट कानूनी व्यवस्था गरे भएको देखिँदैन । यसरी कानूनले नै अपराध घोषित गरी सजायको व्यवस्था नगरेको अवस्थामा मुलुकी ऐन, दण्ड सजायको महलको १२ नं. को कानूनी व्यवस्था प्रस्तुत मुद्दामा आकर्षित हुने देखिन्छ । उक्त १२ नं. को कानूनी व्यवस्था हेर्दा “यो ऐनको विभिन्न महल वा प्रचलित कानूनमा लेखिएको कुनै काम कुरा कसूर हुनेमा सो कसूरका निमित्त सम्बन्धित महल वा प्रचलित कानूनमा सजायको कुनै खास व्यवस्था गरेको रहेनछ भने त्यस्तो कसूरको प्रकृति र अवस्थाका विचारले पाँच हजार रुपैयाँ सम्म जरिवाना हुनेछ भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ ।” यसरी न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९(१)(ग) को कानूनी व्यवस्था अनुसार शुरु अदालतले गरेको फैसला उपर उल्टी वा केही उल्टी हुने ठहरेको मुद्दामा पच्चीस हजार रुपैयाँ वा सो भन्दा बढी जरिवाना हुने मुद्दामा मात्र सर्वोच्च अदालत समक्ष पुनरावेदन अदालतले गरेको फैसला उपर पुनरावेदन लाग्न सक्ने हुन्छ । प्रस्तुत मुद्दामा दण्ड सजायको १२ नं. बमोजिम पाँच हजार रुपैयाँ सम्म जरिवाना हुने हुँदा

जिल्ला अदालतको फैसला उल्टी वा केही उल्टी गरेको पुनरावेदन अदालतको फैसला उपर यस्ता प्रकारका मुद्दामा यस अदालतमा पुनरावेदन लाग्न सक्ने देखिंदैन ।

प्रस्तुत मुद्दाको पुनरावेदन अदालत राजविराजको फैसलाको तपसील खण्डमा सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन गर्न जानु भन्ने उल्लेख भएकोले प्रतिवादीका नाममा पुनरावेदनको म्याद जारी भई प्रतिवादी गगनदेव यादवको यस अदालतमा पुनरावेदन परेको देखियो । पुनरावेदकले पुनरावेदन गर्ने पुनरावेदकीय अधिकार कानूनी अधिकार हो । कानूनले नै निर्दिष्ट गरी व्यवस्था गरेको अवस्थामा पुनरावेदन गर्न सकिन्छ तर कानूनले पुनरावेदन लाग्न नसक्ने भनी रोक लगाएको अवस्थामा पुनरावेदन लाग्न सक्ने अवस्था रहदैन । प्रस्तुत मुद्दा करकाप मुद्दा भएको र न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९(१)(ग) बमोजिम पुनरावेदन अदालतको फैसला उपर यस अदालतमा पुनरावेदन लाग्न नसक्ने स्पष्ट कानूनी व्यवस्था रहेको देखिदा प्रस्तुत मुद्दाको तथ्य र प्रकृतिबाटै पुनरावेदन अदालतको फैसला अन्तिम हुने हुँदा अड्डाले पक्षलाई पुनरावेदन गर्न जानु भनी पुनरावेदनको म्याद दिएकै आधारमा मात्र पक्षको पुनरावेदकीय अधिकार सृजना हुन सक्ने हुँदैन ।

यस्तै सन्दर्भमा केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्न बनेको ऐन, २०६७ द्वारा संशोधित न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९ को उपदफा (१) को खण्ड (ग) को कानूनी व्यवस्था अनुसार सुरु अदालत, निकाय वा अधिकारीबाट तीन वर्ष भन्दा कम कैदको सजाय गरेको र पुनरावेदन अदालतले सो सजाय उल्टी वा केही उल्टी गरेकोमा पुनरावेदन अदालतको उक्त फैसला उपर सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन लाग्न सक्दैन भनी नेपाल सरकार विरुद्ध ज्योति राई भएको मानव बेचबिखन मुद्दा (ने.का.प. २०६९ अंक ७ निर्णय नं. ८८५८ पृष्ठ १०५७) मा यस अदालतबाट व्याख्या भई सिद्धान्त समेत प्रतिपादन भई सकेको हुँदा प्रस्तुत प्रतिपादित सिद्धान्त यस मुद्दामा समेत आकर्षित हुने देखिन्छ ।

अतः माथि गरिएको विश्लेषण अनुसार प्रस्तुत करकाप मुद्दामा सुरु सप्तरी जिल्ला अदालतले वादी दावी नपुग्ने ठहर्‍याएको फैसला उल्टी गरी वादी दावी बमोजिम करकाप ठहर गरी दण्ड सजायको १८ नं. को अन्तिम वाक्यांश बमोजिम प्रतिवादीलाई जरिवाना सम्म नगर्ने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत राजविराजबाट भएको मिति २०६९/३/२५ को फैसला उपर न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९(१)(ग) को संशोधित कानूनी व्यवस्था अनुसार

प्रतिवादीको सर्वोच्च अदालत समक्ष पुनरावेदन लाग्न सक्ने अवस्था देखिएन । तसर्थ प्रस्तुत पुनरावेदन पत्र खारेज हुने ठहर्छ ।

प्रस्तुत पुनरावेदन पत्र पुनरावेदन अदालत राजविराज मार्फत यस अदालतमा दर्ता हुन आएको देखियो । न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९ ले सर्वोच्च अदालतको पुनरावेदकीय क्षेत्राधिकारको सम्बन्धमा कानूनी व्यवस्था गरेको देखिन्छ । उक्त दफा ९ को उपदफा (१) को देहाय (क)(ख)(ग) मा पुनरावेदन अदालतको फैसला उपर यस अदालतमा पुनरावेदन लाग्न सक्ने विभिन्न अवस्थाको बारेमा प्रष्ट रूपमा उल्लेख भई रहेको देखिन्छ । पुनरावेदन दर्ता गर्ने अधिकारीले उक्त कानूनी व्यवस्था बमोजिम हेरी जाँची पुनरावेदन लाग्ने नलाग्ने यकिन गरी कानून बमोजिम दर्ता हुन सक्ने पुनरावेदन पत्र मात्र दर्ता गर्नु पर्नेमा कानूनले निर्दिष्ट गरेको प्रावधान बमोजिम यस अदालतमा पुनरावेदनको रोहमा दर्ता हुनै नसक्ने पुनरावेदन पत्र दर्ता हुन आएको देखिदा अब उप्रान्त उक्त दफा ९ को कानूनी प्रावधान र यस अदालतबाट प्रतिपादित सिद्धान्त समेतलाई ध्यानमा राखी सर्वोच्च अदालतमा लाग्ने पुनरावेदन दर्ता गर्नु गराउनु भनी सर्वोच्च अदालत रजिष्ट्रारको कार्यालय र सबै पुनरावेदन अदालतहरुका रजिष्ट्रारहरुका नाममा न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ३० बमोजिम यो निर्देशन जारी गरी दिएको छ । प्रस्तुत मुद्दाको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार गरी अभिलेख शाखामा बुझाई दिनु ।

न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत :- नगेन्द्र कुमार कालाखेती

कम्प्युटर गर्ने :- कल्पना बर्तौला

इति सम्वत २०७१ साल मंसीर ४ गते रोज ५ शुभम्